

Kunst på parti med det onde

ERLING MOESTUE BUGGE

I den globale økonomien brukes og kastes identiteter. Forandring skjer gjennom stadig nye, positive prefabrikasjoner. Men det er bare ved å ta inn det mørke, vårt onde tabu, slangen i paradiset, at vi kan nærme oss virkelig overskridelse og frihet. Dette danner bakgrunn for to kunstnere som på hver sin måte imøtekommer markedets nihilisme.

Før ble kulturen betraktet som en naturlig kilde til visdom og moral. Sånn er det ikke lenger. Fra å gjøre deg til en klokere, og mer artikulert deltager i omgivelsene, er den nå omgjort til en kreativ-estetisk industri. Kulturkunnskaper kan gi deg verdi som vare på et marked. Vi tvinges til å innordne oss en kreativ økonomi provosert frem av et system som har snudd kunnskap og kultur til varer for konsum og som tjener store selskapers grådighet. Mye ny kunst viser dermed skepsis til tegnene som organiserer denne virkeligheten som noe annet enn koder for konsum. Både Mattias Faldbakken og Matthew Brannon arbeider i en virkelighet der identitetstegn er omgjort til iskald, banal vareform, – et arktisk landskap med temperaturer langt under null, eller alt for tørt som i en ørken; «Welcome to the Desert of The Real».

Faldbakkens kunst er både meningskryptert og fargeløs. Simple materialer som gaffa, sølvtape og fotokopierte bilder fortettes til «Blow Ups», til implosjoner av bokstavdele og fotografiske fragmenter. Disse verkøyenes virkelighetsbegripelse er strukket mot traumatiske, oppløste felt. Ordet NOTHING kan opptre som symbolsk duellant her, som de massemedierte tegnenes motstander, tegn som har blitt operative i et hyperbanalt maskineri. I dette maskineriet er kultur tingliggjorte, tomme tegn lagt ut for salg. Disse tingenes fiende er Nothing, No-thing, «Ikke-tingen». Mennesket kan ikke abstraheres og isoleres som en ting. Selvet skapes gjennom relasjoner til andre. Det er en relasjonell ikke-ting. Faldbakken konsentrerer seg om visse former som kan peke mot denne ikke-tingen, mot noe potensielt Annet, et svart hull i det gjennomlyste rommet.

Dette foregår på bakgrunn av at kunsten jo selv eksisterer innenfor et apparat av branding og kommersiell industri, noe Faldbakken vet. Likevel vil arbeidene henvise til utrygge, avskallede handlinger som i sin bare overflate gir en effekt av fragmentert meningsoppløsning som det er betrakterens oppgave å tyde. Utnulling av brukbar forståelighet og «budskap» i for eksempel MDF-serien antyder en helt minimal poesi. De likner primitive haikufragmenter rettet mot et publikum som i de kryptisk-klistrede sølvbokstavenes avspeiling ser seg selv som en vag og udefinert fortolker. Andre steder møter vi aggressiv, likegyldig og tvangsmessig tagging og tilgrising, et mislykket og ulykkelig liv, eller selvmordet.

Både Faldbakken og Brannon lokaliserer en usikker sone mellom tegnets standardiserte utgave og dens imaginære utgave der vi, uansett hvor besynderlig den kan fremstå, skaper en egen verden, en annen virkelighet.

Mattias Faldbakken, *Untitled (MDF#5)*, 2009
Aluminium-tape på grå MDF, 2,50 x 12,5 x 1,9 cm
Foto: Vegard Kleven

Private collection of Erling Kagge
og STANDARD, Oslo

I verk som *Untitled (Peg Entwistle)* fra 2006 og *The Death of which one does not die*, 2009, (tittelen på en gratisplakat publikum kunne forsyne seg av på Museet for Samtidskunst) fra 2009, får selvmordet status som en paradoksal subversiv¹ handling. Selvmordet kan virke samlende for alle de mislykkede – og derfor på sett og vis suicidale – handlingene som motsetter seg systemets krav til ytelsesmaksimering, akkumulasjon og suksess. Som symbolhandling kan selvmordet radikalt reetablere subjektets frihet. Som

«mot-gave» undergraver det konsumsamfunnets gratisreklame, identitetsgavene som ber meg om å perfektionere meg selv som forbruker og bli min egen kapitalistiske node. I stedet for å la subjektiviteten gradvis viskes ut i denne volden, velger jeg heller en siste symbolsk frihetshandling: Å dø for egen hånd.

for medierte bilder fått ny status som primitive totemer. *Video Sculpture* er inspirert av et fotografi fra Kabul som viser hvordan Taliban hengte opp innmaten av et videobånd på en pølse midt i byen; symbolet på Vestens kulturimperialisme vises frem som en Satans engel – ondskapen relanseres i Vestens positivisme. Mediets tilstedeværelse løftes til

Matias Faldbakken
Triple Cover Xerox #2, 2009
Xerox på papir, 29,7 x 21 cm

Untitled (Video Sculpture), 2005
diverse materialer, 360 x 40 x 40 cm
Foto: Vegard Kleven

Untitled (Main Frame Sculpture), 2007
Foto: Vegard Kleven

Alle bilder med tillatelse fra kunstneren og STANDARD, Oslo

Faldbakken er derfor strengt negativ i forhold til en type positiv tegnekunst. Dette er medienettverkens domene, hvor operasjoner foretas mellom identiske simulakre² uten referanse, og der tegn er som alle andre tegn. Mens konsumsamfunnet har et lineært syn på kunnskap og mening, en mening som må gå mot instrumentell funksjon i varen – som kodes og disiplineres – finnes det andre «rene» tegn som snur om på, destabiliserer og utrydder mening. De kan umulig veksles ut i økonomisk overskudd. Faldbakken velger de «primitive» side her; muligheten for andre virkeligheter i unikt symbolske, indeksikale tegn tilhørende singulære³ identiteter et sted i dypet, det tagging og rock potensielt står for og det Vestens Andre, radikal Islam, representerer.

I både *Untitled (Video Sculpture)* fra 2005 og *Untitled (Main Frame Sculpture)* fra 2007 har oppbevaringssteder

taktil materialitet. En ond engel har erstattet symbolske og unikt menneskelige ritualer med noe teknologisk umenneskelig. Den makten vi nå har valgt å tilbe er virtuelt flyktig, menneskefiendtlig og usynlig. Den fargerike eksplosjonen vi ser i bits og piksels er glasur for en verden i svart-hvitt og digitale operasjoner mellom 1 og 0, gjennomprodusert og satt i elektrisk sirkulasjon av Mainframe-computeren som Faldbakken har gjort om til et tomt minimalistisk skall. Mainframe huser forbrukerundersøkelser og opinionsmålinger. Den representerer et maktsentrum som kontrollerer, plotter og systematiserer menneskelig adferd.⁴

Faldbakkens kunst viser til noe Annet i det ubrukelige; det singulære sanses som en slags taktil stumhet midt i en visuelt-eterisk reproduksjonslarm. Et tilsvarende spill med det Andre kan sees i Matthew Brannons arbeider. Han vrir

Faldbakkens kunst viser til noe annet i det ubrukelige; det singulære sanses som en slags taktil stumhet midt i en visuelt-eterisk reproduksjonslarm

på standardiserte grafiske og verbale formater for å lede oss mot noe mer unikt menneskelig, en negativ poetikk som ikke lar seg integrere i et apparat av positive operasjoner.

Det onde tegn

I en æra av postmodernisme er tegnets mening like flytende

Matthew Brannon, *The Price of Admission*, 2007
Whitney Museum. Matt PVC-folie på glass, 802,6 x 332,7 cm
Med tillatelse fra kunstneren og Friedrich Petzel Gallery, NY

og sirkulerende som kapital, samtidig som man tviholder på tegnets autoritet. Appellen til tegnets logikk, den logikken som forteller oss at språket faktisk betyr det det sier, gjennomsyrrer kulturen like mye som tanken om det frie, autonome subjektet.⁵ Dette foregår samtidig som autonomi blir undergravd av mektige institusjonelle krefter, som regjeringer, selskaper og skaperne av massekulturen. De bruker ordene som selvsagte, standardiserte myter for våre liv. Tegnet opererer dermed på to ulike måter; på den ene siden er det en autoritet vi frenetisk holder fast ved, på den andre siden har vi en følelse av at tegnetes betydning i møtet med virkeligheten er relativ og uten egentlig substans. Tegnet blir en slags fetisj som

vi anvender selv om vi vet at meningen er ustabil: «Jeg vet godt at dette er feil, men likevel...»⁶ Både Faldbakken og Brannon lokaliserer en usikker sone mellom tegnets standardiserte utgave og dens imaginære utgave der vi, uansett hvor besynderlig den kan fremstå, skaper en egen verden, en annen virkelighet.

«I am very interested in the language of marketing and signage. Often when traveling you find some real gems: Toronto – «Spanking Hurts More Than You Think», Oslo – «Body Talk», Chicago – «Young's Plumbing» ... The day-to-day world is full of awkward and poorly written forced language. Pornographic novels are a treasure chest of this material (...) the words together in groups often become like names for me, first and last. But most often the poetry takes the form of a list, a roll call, or credit to one's delusional life.»⁷

Det Gode og det Onde er de helt sentrale binære polene i vestens tankesett, men hva skjedd med det Onde?

«The million-dollar question I appreciate is: Why are people their own worst enemy?»⁸

En enorm, stilisert svart ål prydet inngangen til Brannons separatutstilling «Where Were We» på Whitney Museum of Modern Art at Altria i 2007. Ålen er knyttet til slangens symbolikk, og er en problematisk skapning i Vestens kulturhistorie. I Bibelen er den en markør for Satan, men tradisjonelt sett er den også et emblem for drift, kreativitet og forvandling (jamfør slangens skifte av skinn), noe underbevisst og smygende fortrent. Brannons grafikk er en lek med fortrente stemmer der setningene pulserer i indre monolog. Tekstvignetten *Pulling Out* er skrevet under noe som likner 50- og 60-tallets kommersielt stiliserte tegninger. Vekkerklokkens visere er feilaktig plassert på urskiven, litt tannpasta er på vei ut av en tannpastatube, en kam og en tannbørste ligger klar til bruk: «a bit aggressive wouldn't you say? - didn't see that coming – the way he seemed prepared to argue at every turn – and where did he ever get that about you know what – so angry – somewhat lost I fear – worries me though – it's as if he's determined to drag us down with him».

Under teksten ser vi konturen av en svart rotte og en mystisk, blodrød trekant i et hjørne. Noe skadelig og ondt kryper der nede, en urovekkende dualitetsmarkør. Det Gode og det Onde er de helt sentrale binære polene i

Matthew Brannon, *Pulling Out* (del av gruppe på 12), 2007
høytrykk på papir, 61 x 45.7 cm. Med tillatelse fra kunstneren og Friedrich Petzel Gallery

i Vestens tankesett, men hva skjedde med det Onde? Faldbakken viser oss en slags forvist negativitet, der ondskaperen er hvitvasket eller har gjennomgått en plastisk operasjon. For Faldbakken opptrer det Onde som desperat terror, som virus, eller som en uforutsigbar ulykke i et system som har som mål å gjøre alt positivt, øyeblikkelig realisert og gjennomskinnelig. Det Onde er aldri i mennesket, som en del av det, det er en sykdom, som må vaskes og renses med piller, settes i terapi, eller borttegnes med forsikringspenger. Det Onde kan ikke integreres i livet, men dermed mister livet også kraft. Det Onde hos Faldbakken er ikke selvmordet, ulykken, døden, vold og fattigdom, for dette vil falle inn i en binær kulturell konstruksjon som gir forestillingen om det Gode en evig og illusorisk essensiell kvalitet.

Mot et større rom

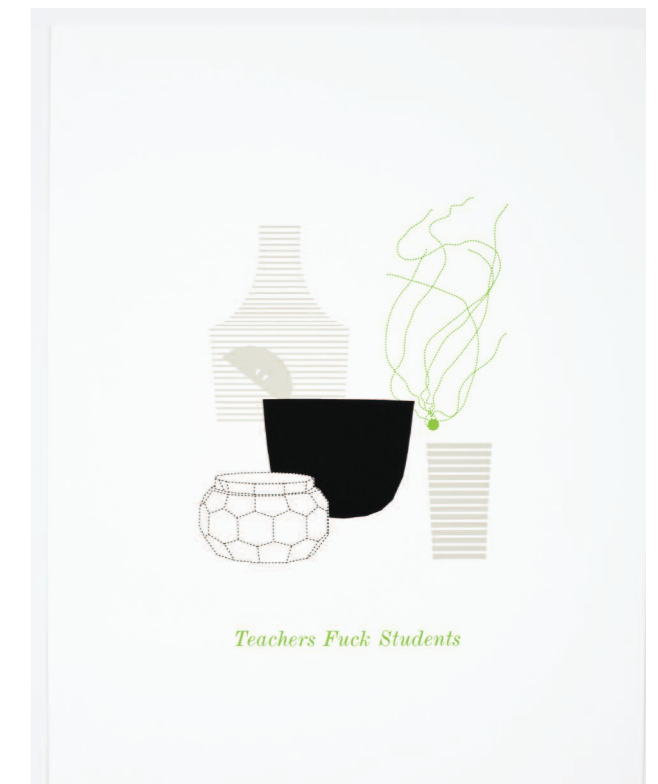
Brannon og Faldbakken viser til en ondskap som ikke kan sminkes til det positive. Den kan ikke kodifiseres som «virkelig». Den kan ikke banaliseres og realiseres i en positiv, vestlig virkelighet. Det er et prinsipp av forvirring, usikkerhet, noe ustabil, antagonistisk, komplekst, fremmed og gåtefullt. Kort sagt: Det Andres poesi. Ondskaperen er ikke en binær kvalitet motsatt det Gode, men det Andre i en verden av simulerte, gode verdier. For det er viljen til å gjøre det Gode og utrydde det Onde som får katastrofale følger, og som beveger verden mot ulykkelig meningsløshet og det banalt-hygieniske *samme*.

Denne tankegangen finner vi først hos Friedrich Nietzsche, senere hos Georges Bataille og Jean Baudrillard: «The uninterrupted production of positivity has a terrifying consequence. Whereas negativity engenders crisis and critique, hyperbolic positivity for its part engenders catastrophe.»⁹ Paradoksalt nok er det i våre for

søk på å gjøre det Gode at vi forårsaker det onde, det er da vi utrydder det singulære.¹⁰ Her er ondskap ikke en moralsk størrelse, – en hensiktsmessig vold rettet mot et mål eller en hensikt. Ondskaperen er en tvetydighet i møte med det Gode, den er et prinsipp av det fremmedartede og komplekse, noe upersonlig og ufrivillig som ikke kan mestres. For Faldbakken er det Onde derfor en radikal dualitetsform, et *Ingenting* som alltid vil følge *Noe* som en skygge. Det Onde vil alltid være del av livet og kan ikke utryddes uansett hvor hardt vi prøver. Brannon setter denne radi-

Ondskaperen er ikke en binær kvalitet motsatt det Gode, men det Andre i en verden av simulerte, gode verdier.

kaliteten inn i en mer standardisert form: «The current art world participates in a conservative version of radical, I am more interested in a radical version of conservative.»¹¹ Med «en konservativ versjon av det radikale» henviser han til kunstens, og særlig maleriets, hang til å

Matthew Brannon, *Teachers Fuck Students*, 2006
Silketrykk, 1/1. 76.2 x 55.9 cm. Friedrich Petzel Gallery

dyrke det unike: «For an artist to chisel any presence for him/herself, a lot is demanded of some claim to authorship. I believe unfortunately most of this is a misinterpretation of style.»¹² Istedenfor å ha pretensjoner om å skape noe unikt, et uttrykk som øyeblikkelig vil omdannes til estetikk og dekor, har Brannon appropriert og «lånt» silhuettformer og ordtegn med en historisk og demokratisk appell – et språk alle kan forstå.

Denne «konservative», sluttete referansen kan vris slik at noe ukontrollert kommer til syne nærmest av seg

selv. Målet for Faldbakken og Brannon er på sett og vis det samme, men Faldbakkens arbeider har en mer direkte ambisjon om autonomi i nytteverdiens utnulling; et nærmest taktilt NOTHING gjennom selvmordet, ulykken og det poetiske. Brannon påviser et potensiale

Brannon påviser et potensiale for svarte hull i selve standardformatets mestringsforsøk; det blir en overflate gåten kan sive igjennom.

for svarte hull i selve standardformatets mestringsforsøk; det blir en overflate gåten kan sive igjennom. Vi fornemmer en dualitet, særlig mellom skriftlig og visuell form, mellom noe skjult negativt og noe grafisk positivt som skaper en imaginær forestilling, en «delirisk poesi», hos betrakteren. I forsøket på å integrere disse positive og negative kodene

oppstår det «blind spots» (eller svarte hull som viser seg i enkelte av Brannons grafiske blad); et område som befinner seg utenfor en positiv reproduksjon, og et område av potensiell autonomi og forvandling (som slangen).

Identiteter tilpasses stadig nye omstillinger i det moderne, men den reelt nye tilbilselsen, overskridelsen og forvandlingen kan bare skje hvis vi tar inn det mørke som en del av oss selv; det vonde, sårbare og svake, men også det ukontrollerte og gåtefulle. Det er muligheten for subjektets autonomi og frigjøringen fra de positive, prefabrikerte kodene for identitet disse kunstnerne strekker seg mot. Men ekte frigjøring og forvandling kan bare skje i møtet med det skyggelagte Andre, den avskallede siden vi av alle krefter ønsker å utrydde. Ved å utrydde gåten, det Onde tenkt som det ukontrollerbare i oss selv, utrydder vi oss selv samtidig. Å leve med skyggen som en integrert, som del av mennesket, er å akseptere mennesket som singulært og perfekt i seg selv. På den måten kan vi overkomme det sterilt lettkjøpte og benektende, ja kanskje nærme oss Nietzsches drøm om overskridelse; å skape et større rom hinsides det positive og negative, hinsides det Gode og det Onde.

² Simulakra betegner kopier uten original. (red. anm.) Se forøvrig Jean Baudrillard: *Simulacra and Simulation*, University of Michigan Press, 1994.

³ Singulær, adj., lat., enestående, eneste i sitt slag (Kunnskapsforlaget 2008).

⁴ Mainframe: Digital computer designed for high-speed data processing with heavy use of input/output units such as large-capacity disks and printers. They have been used for such applications as payroll computations, accounting, business transactions, information retrieval, airline seat reservations, and scientific and engineering computations. Mainframe systems, with remote «dumb terminals», have been displaced in many applications by client-server architecture. Kilde: *Encyclopedia Britannica*.

⁵ Townsend, Chris: *New Art From London*, Thames & Hudson, London, 2006, s.152.

⁶ Freud, Sigmund: «Fetishism»1927 i: *The Standard Edition of the Complete Works of Sigmund Freud*, Vol.XXI, Hogarth Press, 1961, s 152-57, i Townsend, ibid.

⁷ Pavlone, Rosa Vanina: «Innocent, Accidental, Unintentional, Indulgent, Never: An interview with Matthew Brannon», *UOVO*, New York, 2006, s. 151.

⁸ Ibid, s. 152.

⁹ Baudrillard, Jean: *The Transparency of Evil: Essays on Extreme Phenomena*, London: Verso, 1990, s. 106.

¹⁰ Singularitet henviser her til en autonomi som går utenom og forbi et begrep om forskjeller. Jeg følger Jean Baudrillards tanker om kulturelle forskjeller der «multikulturalisme» er det integrerende, kulturelle kjernepunktet for en global kapitalisme: «We are in a culture of difference, of culture as difference, a multicultural organization. Culture as singularity is more than difference. Difference can be easily organized into a system which generates structure and meaning. Culture as such has no finality, no meaning, it's a symbolic act and in this sense it's beyond differences which are only oppositional structures. Singularity is a symbolic acting, a collective acting. Primitive societies and cultures are not different, they're very singular, it's not the same. Today, all cultures of the world are in multicultural ensembles as differences, together as the megaculture of difference, which is very opposed to the original singularity of culture.» Jean Baudrillard: *Between Difference and Singularity. An Open Discussion with Jean Baudrillard*, The European Graduate School, Saas-Fee, Sveits, 2002.

¹¹ Ratner, Megan: «Tongue in Radical Chic: the Guilty Pleasures of Looking at Matthew Brannon's Slyly Subversive Posters», *Art on Paper*, May/June 2007, s. 52.

¹² Pavlone, 2006, s. 154.

Matthew Brannon, *Sick Whore*, 2006. Silketrykk på papir 76.2 x 58.4 cm, 1/1 Friedrich Petzel Gallery

¹ Subversiv, adj., lat., omstyrtende, særl.: som tar sikte på å omstyrte det sittende statsstyre. Kilde: *Fremmedord og synonymer*, Kunnskapsforlaget 2008.